

4. Harmath Artemisz: *A lányok senkit nem kímélnek*. Revizor 2017.12.01, online: https://www.revizoronline.com/hu/cikk/6950/szecsinoemi-egyformak-vagytok/?cat_id=&first (utolsó megtekintés dátuma: 2019.03.02.)

5. Sipos Balázs: *Az önfelmentés retorikája (Imaginárius szögesdrótok Térey János A Legkisebb Jégkorszak című művében)*. Jelenkor 2016/2. 221.

SZÖVEGKÖZI INDIÁNTÁNC

Gyukics Gábor: *végigtapint*

■ „A versíró nem kigondolja a témát, hanem megleli.” (Keszthelyi Rezső) – ez a rövid idézet a mottója Gyukics Gábor 2018-as kötetének. A címdal után rögtön ezzel találkozunk szembe, és ha kicsit megállunk és elgondolkodunk rajta, értelmezhetjük ars poeticaként is. A mottó előrevetíti azt, ami a kötetet egyben és a verseket külön-külön is jellemzi: spontaneitás és összefüggéstelen összefüggések. És ezzel el is árultam ennek a kötetnek a legfőbb tulajdonságát: a versek első olvasásra mintha nem is lennének eléggé érdekesek, nem érdeklődésünk felkeltését célozzák, talán pontosan azért, mert nincs egy szál, egy közös pont, amire gyöngysorként fel lennének fűzve, ami összekötné őket egymással. Amikor másodszer lapozunk bele a kötetbe, és megállunk egy-egy versnél, rájövünk, hogy egy gyöngysor nemcsak akkor szép, hogyha csupa egyforma gyöngyszemekből áll. Elég, hogyha van egy-két hasonló, aztán megint néhány, ami teljesen más, de egymásra hasonlítanak. Így alakulhat ki egy minta, ami a különböző gyöngyöket is egy teljes gyöngysorára tudja rendezni. A Gyukics-kötet esetében ez a természet jelenléte, a versek súlyossága, időigényes megérthetősége – ezek azok a jegyek,

amelyek összekötik kis csoportokként a verseket, ezzel kikerekítve egy teljes kötetet.

A verseket a szerző és Lázár Júlia válogatták össze. A kiadványban találunk régi, újabb, illetve olyan verseket is, amelyek először jelennek meg kötetben. A szerző ösztönköltőnek vallja magát, azt mondja, hogy témáit nem kitalálja, hanem egy-egy vers megírása lassú folyamat, jegyzetelés, összeillesztések eredménye. Ez összeköthető a mottóval: nem légből kapott témákat választ a szerző, hanem megtalálja ezeket a körülötte lévő világban, aztán felépíti, megalkotja köréjük a verset.

A kötet címe *végigtapint*. Az érintés és az olvasás aktusa igen közel állnak egymáshoz: az előbbi fizikai, az utóbbi szellemben vezet közelebb egy másik emberhez. A kötet olvasása közben végigtapintjuk azokat a gondolatokat, tapasztalatokat, amelyeket a szerző papírra vetett, azokat a témákat, amelyekre magként ráépített egy-egy szöveget.

A kötet címe az *ázsia szálló* című vers utolsó sorában bukkan fel: „egy ujj végigtapint”. A szerző réteges verseknek nevezi szövegeit, minden sor külön értelmezhető. Ennek a sornak az esetén azonosulni tudunk azzal az ujjal, aki végigtapintja a verseket, azokkal az ér-

zelmekkel és értelmezésekkel, amelyeket a sorok mögül ki tudunk olvasni, anélkül, hogy látnánk és ismernénk a háttérüket. Ha ehhez az idézett utolsó sorhoz hozzávesszük az ezt megelőzőt, teljesen más fényben jelenik meg, és kap egy negatív, kissé morbid hatást: „mielőtt leszakítja a lift záródó ajtaja / egy ujj végigtapint”. Így megjelenítődik akár a kíváncsi emberi attitűd és élet, amit valami meggátol, és levágja a szárnyait, mielőtt felfedezhetné azt, amit szeretne, vagy az emberi élet úgy általánosan, amelyik kalandozik és tapasztal, akárcsak az ujjak, amíg végül elvágódik az életének fonala.

Gyukics Gábor 60. születésnapjára jelent meg a *végigtapint* című kötet. A szerző többek között a dzsesszköltészeti estek egyik meghonosítója Magyarországon, műfordító, különösen érdekli az indián irodalom és annak a fordítása. Az ezen a téren folytatott munkájának nyomai felfedezhetők ennek a kötetnek a szövegeiben is. A kötet nyitóverse is egy indián utalással indít: „a vén ojibwe / számtalan unoka nagyapja”. Az ojibwe az egyik legnagyobb észak-amerikai indián törzs, itt megszemélyesítve, egyetlen emberként van megjelenítve, mint egy nagyapa, akitől számtalan ivadék származik. A természet fontos eleme az indián költészetnek, így itt is megjelenik olyan közegként, ahol ez a vén sétál, és aranyrögöt talál, amit majd elás a sűrűben. Az aranyrög elrejtése értelmezhető a természet, a fiatalok védelmeként, hogy ne változtassa őket meg a gazdagság – vagy úgy is, hogy megelőzi ezzel annak a távlatát, hogy idegenek jöjjenek az indiánok szent földjére háborgatni őket. Ez a *mese* című vers most jelent meg először kötetben.

Találkozhatunk más különböző indián motívumokkal is: esőért éneklés, Cahokia városa, madarak, terhes indián nő, Savannah folyó, rezervátumok, totemek. Ezek a kis részletek hozzájárulnak a kötet misztikusságához és szellemi kiéleztettségéhez, hiszen az indián kultúra hagyományai, szokásai tekintetében nem szűkölködik spirituális, misztikus tulajdonságokban. Hasonlíthatnánk a kötet indiános verseit egy esőtánc rituáléjához vagy este a tábornút körül táncoló és imádkozó indiánközösséghez: kívülről elbűvölően félelmetes, de ha beleásod magad a részletekbe, akkor rájössz, hogy még semmit sem láttál. Ehhez a részletekben való elmerüléshez segítséget nyújtanak a kötet rövid lábjegyzetei is, bár ezek csak kiindulópontok lehetnek számunkra a versek indiánosságának megértéséhez.

A kötet szerkezetét tekintve nincs semmilyen tematikus elrendezettség, pontosan az előbbieken is említett ösztönköltészeti elem hangsúlyozása végett. Csupán kronológiai szempontból oszlik ketté a kötet: *első lépés (1986–2010)* és *két évszázadban élni (2011–2018)*. Ezek a versek keletkezési idejét jelölik, a második rész címe az azt indító vers kezdősora, az első részé pedig a kötet második versének a címe. Az *első lépés* című vers egy újabb költői hitvallásnak tetszik, ha a címet tekinthetjük a szerző kezdetleges szárnypróbálgatásaira való utalásként, illetve a vers sora: „a végletekig elmennél”, „esőért énekelisz”, „áttetszővé válsz / mint az égiek” a költői mivolt velejárlásának metaforikus leírásaként. A szerző szerint a kötet semennyire és egy kicsit indián, hiszen minden, amit az ember tapasztal, hatással van munkájára, jelen esetben az in-

dián költészet magyarra fordítása-sor szerzett ismeretek a költő saját életművére.

A kötetben olvasható versek túlnyomórészt rövidek, semmiképp sem hosszabbak egy oldalnál. Nem használnak központosítást, ami az értelmezési lehetőségek sokaságát tárja elénk, ez is a réteges versek egyik előnye, hogy a sorokat egyenként, párban és egyben is próbálhatjuk értelmezni. Néha ugyanaz az eredmény, néha teljesen más.

A kötet címlapját és illusztrációit Bereczki Katalin készítette. Minden kép inkább vázaltszerűen hat, nem kész alkotásként, de ez kiválóan egészíti ki a kötet kicsit sötét, szorongató hangulatát. A vonalak úgy alkotnak egészet, ahogyan különböző színű és alakú gyöngyszemkéként alkotják meg ezt a kötetet a versek. Az illusztrációk túlnyomórészt zenészeket ábrázolnak munka közben, összekötöttest te-

remtve a szerző dzsesszköltészeti munkája és a kötet között: így csempészte bele a szerző könyvébe a zenét úgy, hogy otthon olvasás esetén is „hallható” legyen. A kötet borítóján nem zenész, de egy épp fényképező lány látható, aki az illusztrátorhoz hasonlóan, ugyanabban a médiumban próbálja megörökíteni a pillanatot, mégis teljesen másképp.

Gyukics Gábor *végigtapint* című kötetének versei egyszerűek, egységesek, mégis különböznek egymástól. Értelmezhetetlenül értelmezhetőek, szétszedhetőek, mégis csak egyben érthetőek: „élére állított vaslemez vagyok / körhinta sikoly / kisiklott villamos / elhajított levél / vagy csak egy betű / bor a pohár alján / ajtócsapódás / kifutott tej / törött izzó / hajlott gerinc / száraz folyómeder / és nem az ami” (*ami*).

Olosz Brigitta

AZ ÉLET POLIFON MODELLJE

Selyem Zsuzsa: *Moszkvában esik*

■ Adott három, nagyon különböző mottó. Olvasatukból következik az elvárás, hogy sok hangon, több térkeretben és számos idősíkbán álljon össze Selyem Zsuzsa *Moszkvában esik* című kisregényének epikai valósága, a szerző nagyszüleinek, Beczásy István háromszéki földbirtokecs családjának kitelepítés-története. „Egy rémálom, ami majd jól végződik” – vajon figyelmeztetésnek szánta a szerző a realista felütést, amivel művét indítja? Biztatásnak, nehogy megfélekedzünk mi, humánok a legfőbb tanításról, miszerint „még ha esik is, élni jó”?

Jelenkor, Bp., 2016.

Mert himnusz ez a polifon kisregény, sőt annál több: klasszikus *story*ból mesterkézzel, különféle filozófiai irányzatok és tudományágak elemeivel, változatos nyelvi regiszterek, valamint halmozott stílusesszközök felhasználásával megkomponált, komplex modell. Minden részlete az életről szól; dicséri azt különféle létformákban. Olyan színes kollázs, amelyben az idős nagyapával készített élet-interjú tényanyaga körül többször megváltozik az idő és a tér – őről a történelem. A Beczásy-birtok történetének ismertetésében például a humán